

Historische rechtszaak met een vleugje Spielberg-drama

'Amistad' als icoon voor de trans-Atlantische slavenhandel

'Als het Zuiden gelijk heeft, wat moeten we dan met dit vervelende document?' vraagt John Quincy Adams aan het doodstille publiek in de rechtszaal. Zojuist heeft hij betoogd dat vrijheid de ware natuur is van elk mens, ook van de zwarte mens. Ter illustratie houdt hij een exemplaar van de *Declaration of Independence* omhoog en verscheurt dit voor de ogen van zijn toehoorders.

Met deze scène is de film *Amistad* bijna ten einde. Na vergeefse pogingen een groep Afrikanen hun vrijheid terug te geven, heeft advocaat Roger Baldwin ten einde raad de oud-president, een fervent abolitionist, om hulp gevraagd. Op 2 juli 1839 wisten de slaven op het Spaanse slavenschip 'La Amistad' zich van hun boeien te bevrijden en de bemanning te overmeesteren. Twee bemanningsleden werden gedwongen het schip naar Afrika te varen, maar brachten het heimelijk naar Long Island. Daar werden zes weken na de opstand de 49 slaven door de marine gevangengenomen. Wat dit verhaal uniek maakt, is het vervolg. De opvarenden van 'La Amistad' zouden van Havana naar Puerto Principe (ook op Cuba) worden gebracht, om daar te worden verkocht. De invoer van slaven uit Afrika in de Verenigde Staten was destijds al officieel verboden (sinds 1808); alleen op plantages geboren slaven mochten nog verkocht worden. Onderhands ging de trans-Atlantische slavenhandel echter gewoon door.

Moord en piraterij

De slaven van 'La Amistad' werden aangeklaagd voor moord en piraterij en opgesloten in New Haven. Ze

werden de inzet van een uitputtende serie rechtszaken, waarin bovendien werd betwist wie zich hun eigenaar mocht noemen. De twee overlevende bemanningsleden beweerden dat de slaven afkomstig waren van een Cubaanse plantage en onder hun verantwoordelijkheid vielen. De Spaanse koningin eiste de slaven op vanwege een oud verdrag, dat teruggave van ingenomen schepen met hun lading garandeerde. Ook de marineofficiërs die het schip hadden overgenomen wilden een graantje meepikken. Gelukkig wist de advocaat van de slaven met een teruggevonden vrachtbrief

aan te tonen dat de slaven kort daarvoor op een Portugees schip uit Afrika waren gekomen. Dat betekende dat zij illegaal over de Atlantische Oceaan waren vervoerd en dus niemands slaaf konden zijn. Nadat ook het Hooggerechtshof dat erkende, werden zij op 8 maart 1841 vrijgelaten en werden de 35 overlevenden het jaar erop naar Sierra Leone teruggebracht. In Connecticut worden verschillende plaatsen gekoesterd die met de Amistad-zaak verbonden zijn, als onderdeel van de *Connecticut Freedom Trail*, zoals bijvoorbeeld het slaapverblijf van de mannen waar ►

Nicole van der Steen is redacteur van Kleio.

Matthew McConaughey als advocaat Roger.

Anthony Hopkins als oud-president John Quincy Adams. Rechtsonder: Portret van Cinqué (Sengbe Pieh), 1840.

zij in afwachting van hun terugkeer naar Afrika werden ondergebracht. *Amistad* is iconisch geworden voor de geschiedenis van de trans-Atlantische slavenhandel. De aangrijpendste scènes tonen de ontvoering van de Afrikanen door leden van andere stammen, hun uitlevering aan blanke handelaren in ruil voor wapens en de gruwelijke omstandigheden tijdens de overtocht. Ze geven in de film de herinneringen van de hoofdrolspeler weer, maar dienen eveneens om het verhaal van alle tot slaaf gemaakte Afrikanen te verbeelden.

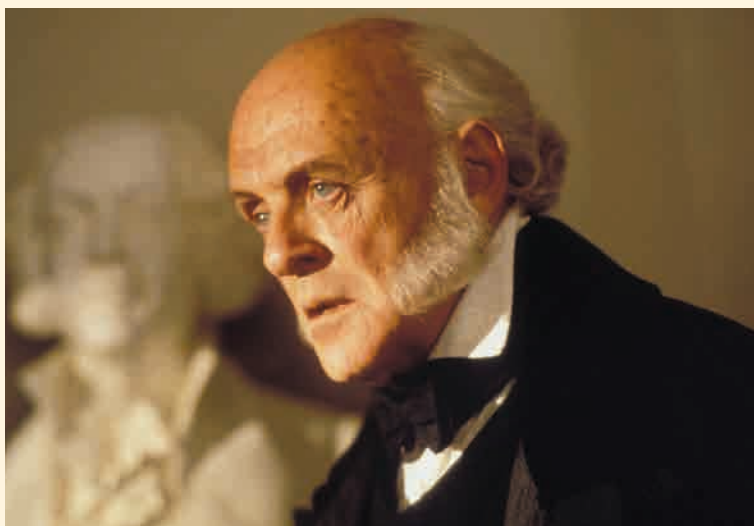
De Amistad-zaak

De film draait om de moeizame rechtsgang, de eigenlijke Amistad-zaak. Voor een hedendaags publiek zou die een saai en nogal technisch relaas opleveren. Daarom heeft regisseur Steven Spielberg aan de historische werkelijkheid een beetje drama toegevoegd.

Sengbe Pieh (in de film met zijn Spaanse naam Cinqué aangeduid), een lid van de Mendestam uit Sierra Leone en aanstichter van de opstand, wordt woordvoerder van de groep en vertelt in de rechts-

‘Cinqué bestond echt, maar het is de vraag of Spielberg de nobele wilde van hem had moeten maken’

zaal met behulp van een tolk zijn verhaal. De groep wordt bijgestaan door een aantal abolitionisten, enkelen beperken zich tot het zingen van psalmen buiten de rechtszaal, terwijl anderen actief vergaderen en juridische bijstand verlenen. In werkelijkheid zorgde de zeer actieve plaatselijke afdeling van de abolitionisten ervoor dat de opvarenden van La Amistad van voedsel, kleren, slaapplekken en geestelijke bijstand werden voorzien en groeide de beweging door deze affaire

aanzienlijk. Dat de abolitionisten hen in één moeite door bekeerden, komt in de film iets te moralistisch langs in een lange scène waar twee Afrikanen ademloos een geïllustreerde bijbel doorbladeren. Hoewel zich bij de abolitionisten ook voormalige slaven hadden aangesloten, bestond deze specifieke groep geheel uit blanken. Spielberg heeft ‘Mr. Joadson’ toegevoegd als een gedistingeerde oudere ex-slaaf met weinig tekst en een onduidelijke rol, maar met veel charisma. De belangrijkste reden voor zijn aanwezigheid lijkt zijn voortdurende verbazing – zelf is hij geboren op een plantage – over de omstandigheden op het slavenchip. Lewis Tappan, die in alles het voortouw nam, komt naast Roger Baldwin onsympathiek over. De echte Baldwin was een gewaardeerd politicus en als veertiger al geruime tijd een overtuigd abolitionist; in de film is hij een jonge, onbekende advocaat die hunkert naar een zaak die hij kan winnen. Hij bekeert zich gaandeweg tot het abolitionisme als hij doordrongen raakt van het lijden van Cinqué.

Nobele wilde?

Cinqué/Sengbe Pieh bestond echt, er is een portret van hem bekend en zijn nakomelingen leven nog in Sierra Leone. Dat hij moedig en

charismatisch was en woedend over het verlies van zijn vrijheid lijdt geen twijfel, maar het is de vraag of Spielberg in de eenentwintigste eeuw nog de nobele wilde van hem had moeten maken die hij hier toont. Al is het sympathiek dat Cinqués liefde voor zijn vrouw en kinderen nadrukkelijk in beeld komt. Getuige veel witte beeldvorming van tot slaaf gemaakte Afrikanen blijkt het immers nog steeds moeilijk voorstelbaar dat zij tot hechte relaties in staat waren. Cinqué was overigens in werkelijkheid niet aanwezig bij de zitting van het Hooggerechtshof, en evenmin ooit in het huis van John Quincy Adams (al hebben ze elkaar wel degelijk ontmoet). Zo vriendschappelijk als de verhoudingen in de film zijn, zouden ze als gevolg van het (overgeleverde) koele karakter van Adams en de negentiende-eeuwse etiquette in werkelijkheid niet zijn geweest. Het waren ook niet Adams’ ontroerende relaas over de Afrikaanse en Amerikaanse voorouders en zijn nadrukkelijke verwijzing naar de gelijkheid van blank en zwart die de doorslag gaven. Hij hield een redevoering van maar liefst acht uur, waarin hij niet zozeer de ethische bezwaren van de slavernij besprak, als wel de hypocrisie van het bestuur onder

president Van Buren, de illegaliteit van de trans-Atlantische slavenhandel en de technische details van de wetgeving. Spielberg brengt met deze scène in de eerste plaats zijn eigen morele boodschap over. President Martin Van Buren misbruikte de zaak voor electorale doeleinden; hij wilde zijn Zuidelijke kiezers niet van zich vervreemden. In de film laat hij zich tijdens een diner overtuigen dat hij niet de president wil zijn die een burgeroorlog over de slavernijkwestie veroorzaakt. Vrijlating van de Afrikanen zou een precedent scheppen dat het hele systeem om zeep kan helpen. Daarom brengt hij, na Baldwins overwinning, de zaak voor het Hooggerechtshof.

De kwestie draaide helemaal niet om afschaffing van de slavernij, maar spitte zich toe op de verboden trans-Atlantische slavenhandel. De abolitionisten wilden destijds veel meer bereiken, maar beperkten zich in deze zaak tot de vrijlating van de Amistad-groep. Ook in de film blijkt dat de Zuidelijke staten nog lang niet klaar waren voor afschaffing van het instituut slavernij. Van Buren verloor de verkiezingen overigens, onder meer omdat men in het Noorden woedend was over zijn houding in de Amistad-zaak.

In de klas

In de Verenigde Staten is de film gebruikt (in een werkcollege aan Lehigh University) om studenten kritisch naar Spielbergs omgang met deze geschiedenis te laten kijken. Heeft hij de op zich al dramatische werkelijkheid naar zijn hand gezet? Een punt van kritiek is bijvoorbeeld dat Spielberg de

Amistad-zaak misbruikt om een beter beeld van de witte Amerikanen te geven: zij worden in de loop van het verhaal moreel betere mensen. Zij strijken uiteindelijk met de eer, de zwarte Afrikanen zijn hulpeloze slachtoffers. Cinqué oogst waardering wanneer hij aangepast, 'wit' gedrag vertoont. Spielberg zou verder met zijn verdraaiing van Adams' toespraak bewondering willen afdwingen voor de Amerikaanse voorvaderlijke waarden. Zo houdt hij de verantwoordelijkheid voor de slavernij ver van het bed.

Nu is het voor een filmmaker van Spielbergs formaat onvermijdelijk en ook nog wel vergeeflijk dat hij drama toevoegt aan een groten-deels historisch accuraat verhaal. Onderliggende boodschappen weet hij zo te verpakken dat ze niet afleiden. Of is dat juist gevaarlijk, wanneer het publiek over de Amerikaanse geschiedenis moet worden onderwezen? Is dit een typisch Amerikaanse manier van omgaan met nationaal erfgoed?

Het kan interessant zijn leerlingen aan de hand van bovenstaande overwegingen naar deze film te laten kijken. Belangrijk is dan wel dat het onderwerp behandeld is, zodat duidelijk is in hoeverre Spielbergs versie van het verhaal storend of onverantwoord is. ■

- Link naar de *Amistad*-site van Connecticut:
www.nps.gov/nr/travel/amistad/index.htm
- Link naar de essays van het college aan Lehigh University:
<http://bit.ly/16CFzft>

Bruikbare scènes

Scènes uit *Amistad* kunnen gebruikt worden om leerlingen bijvoorbeeld de betrouwbaarheid van verschillende bronnen over slavernij te laten bepalen. In hoeverre is de beeldvorming in *Amistad* verantwoord, eenzijdig, modern of juist traditioneel? Bruikbare scènes voor dit doel zijn:

- De openingsscène, waarin Cinqué zich bevrijdt van zijn boeien en zich samen met anderen op de witte bemanning stort. De oerwoudgeluiden zijn licht bevreemdend.
- De scène waarin de Afrikanen worden geboeid en opgesloten. Een passerende zwarte koetsier negeert hen volkomen.
- De beroemdste scène: Cinqués herinneringen aan de overtocht over de Atlantische Oceaan.
- Het bezoek van Cinqué aan Adams in diens eigen huis en hun vertrouwelijke gesprek, te mooi om waar te zijn.
- Baldwin legt aan Cinqué, temidden van feestvierende Afrikanen, uit dat hij de zaak weliswaar gewonnen heeft, maar dat er toch nog een rechtszaak komt. Cinqués reactie: 'Hoe kun je hier leven, waar de wetten bijna werken?'
- De verdraaide, maar indrukwekkende toespraak van Adams voor het Hooggerechtshof. Een 'voorspellend' Spielberg-citaat: '... als dat burgeroorlog betekent, laat die dan maar komen. En als die komt, laat het dan de laatste slag van de Amerikaanse Revolutie zijn.'

Op de website www.vgnkleio.nl kunt u een powerpointpresentatie met beeldmateriaal en een document met tekstbronnen over slavernij downloaden.

